

Ідеали і цінності олімпізму – проблеми та шляхи наукового пошуку

Іван Вржесневський¹, Ганна Вржесневська²

¹ Національний авіаційний університет, Київ, Україна

² Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

The ideals and values of Olympism – problems and ways of scientific research

Ivan Vrzhesnevskyy, Anna Vrzhesnevskaya

ABSTRACT. *Objective.* Define “ideal” and “value” and consider the perspectives and potential of the “Olympic idealism” in the pedagogical context.

Methods. Analytical, systemic, phenomenological and the explication of own logical schemes was applied.

Results. Active propaganda of the ideals and values of Olympism a priori cannot be sufficiently productive without defining definitions of such concepts as “ideal” and “value”, i.e., without addressing the semantic field of these concepts. In educational work with young people, the addressee of which is the Olympic education, the creation of a positive ideal can be compared with the creation of the main element of the formation of the life position of the individual in relation to the prospects of their own physicality. The presented work attempts to analyze the place and prospects of the “ideal” approach in the system of the Olympic education and in modern socio-cultural contexts and pedagogical constructs. In the philosophical and anthropological context, the problem field and the vector of scientific research of optimal educational landmarks are presented. The productivity of understanding the Olympic ideal as a collective image is conceptually substantiated and the preconditions for its didactic use are determined.

Conclusions. The Olympic ideal and values (which form its inviolable core) have universal cultural and pedagogical significance, mobilizing a person to self-excellence, encouraging him not to rest on his laurels. In the pedagogical context of the Olympic education, the “ideal” or “ideals” is the basis of the humanistic educational tradition. The history of the Olympic movement illustrates the ideal and values of the Olympism as a complex socio-cultural and sporting phenomenon.

Keywords: ideal, values, Olympism, Olympic education.

Ідеали і цінності олімпізму – проблеми та шляхи наукового пошуку

Іван Вржесневський, Ганна Вржесневська

АНОТАЦІЯ. *Мета.* Визначити дефініції понять «ідеал» та «цінність» та розглянути перспективи і потенціал «олімпійського ідеалізму» у педагогічному контексті.

Методи. Аналітичний, системний, феноменологічний, експлікація авторських логічних схем.

Результати. Визначення сфери використання та впровадження зазначених вище понять і ризику підміни «ідеалів» ціннісним підходом викликають необхідність міждисциплінарного дискурсу. Активна пропаганда ідеалів і цінностей олімпізму апіорі не може бути досить продуктивною без визначення дефініцій таких понять, як «ідеал» і «цінність», тобто без звернення до смислового поля цих концептів. У виховній роботі з молоддю, адресатом якої є олімпійська освіта, створення позитивного ідеалу можна порівняти зі створенням основного елемента формування життєвої позиції особистості відносно перспектив власної тілесності. У представленій роботі проведено спробу аналізу місця і перспектив «ідеального» підходу в системі олімпійської освіти і сучасних соціокультурних контекстах та педагогічних конструктах. У філософсько-антропологічному контексті представлено проблемне поле та вектор наукового пошуку оптимальних освітніх орієнтирів. Концептуально обґрунтовано продуктивність розуміння олімпійського ідеалу як збірного образу і визначено передумови для його дидактичного використання.

Висновки. Олімпійські ідеали та цінності мають універсальне культурне і педагогічне значення, мобілізуючи людину на самоперевершення, спонукаючи не зупинятися на досягнутому. У педагогічному контексті олімпійської освіти ідеал або ідеали є основою гуманістичної виховної традиції. Історія олімпійського руху унаочнює ідеали і цінності олімпізму як складного соціокультурного та спортивного феномену.

Ключові слова: ідеал, цінності, олімпізм, олімпійська освіта.

Постановка проблеми. Процеси прискорених трансформацій сучасного інформаційного суспільства оптимізують формування активної життєвої позиції особистості в контексті перспектив оптимальної самореалізації. На жаль, ці тренди не повною мірою стосуються аспектів індивідуального фізичного розвитку, фізичної підготовленості, фізичних навантажень і «тілесності» людини в цілому. Типовий молодий представник сучасного соціуму, *homo economicus*, орієнтується на «раціональний вибір» як на найбільш продуктивний у суспільстві споживання. Ця раціональність відповідає звичним рамкам його соціуму, параметрам зовнішньої успішності і заохочує фізичну інертність і меркантильні інтереси індивіда. У той самий час така світоглядна позиція відсуває на другий план можливості фізичного розвитку підостаючих поколінь, їх функціональної підготовки і головне – саморозвитку особистості. Також в умовах постійної «раціоналізації» губляться перспективні орієнтири всебічного гармонійного розвитку особистості. На цьому тлі олімпійська тематика, історичні витоки олімпізму, його традиції, ідеали, цінності, етичні та моральні установки досі залишаються затребуваними в освітньому та міжкультурному просторі різних народів, заповнюючи особливу нішу в можливостях розвитку особистості [2–4].

З огляду на сказане, слід зазначити, що сучасні уявлення про фізичну культуру і спорт все більше орієнтуються на прикладні (забезпечення соціальної та трудової активності) і соціально-економічні (з ухилом у шоу-бізнес) аспекти життєдіяльності [2, 3, 15]. Відсутність у сучасних педагогічних конструктах зрозумілих загальноприйнятих ідеалів і прагматичний «ціннісний» підхід до культури та педагогіки обмежують духовне зростання і розвиток особистості і в цілому ведуть до негативних тенденцій у перманентному коеволюційному потоці. У довготерміновій перспективі такий споживчий підхід стає загальноцивілізаційною проблемою, яка має еволюційний підтекст. Треба зазначити, що особливо відчутні ризики, пов'язані з обмеженнями у фізичних навантаженнях і руховій активності на тлі спокусу «віртуального простору», що створює свою «квазіреальність». Таким чином, ситуація, що склалася, спонукає до наукового дослідження базових ідеалів і цінностей олімпізму.

За баченням учених, у сучасному суспільстві, олімпійській спільноті та практиці наукових досліджень не визначено чіткої межі між такими, загальнолюдськими, поняттями, як «ідеал» та «цінність». Тож визначення сфери використання та впровадження зазначених вище понять і ризики підміни «ідеалів» ціннісним підходом саме і викликають необхідність міждисциплінарного дискурсу.

Мета дослідження – визначити дефініції «ідеал» та «цінність», розглянути перспективи і потенціал «олімпійського ідеалізму» у педагогічному контексті.

Методи дослідження: аналітичний, системний, феноменологічний, експлікація авторських логічних схем.

Результати дослідження. Етимологічні корені поняття «культура» сягають спадщини Стародавнього Риму. «Культура» від лат. *cultura* – обробка, догляд, освіта, розвиток. Цицерон використовував слово «культура» тільки разом із зазначенням об'єкта цієї турботи (наприклад, догляд за душею, тілом). Таким чином, традиція пов'язувати культуру з розвитком душі і тіла, а не тільки з матеріальними цінностями сходить до античності. Ця традиція розглядає людину не як продукт природи, а більше як продукт обробки – «виховання». Тобто, виховуючи тіло, а відповідно й особистість, людина прагнула поліпшити свій природний габітус. Античне уявлення про культуру, яка пов'язана з «доголядом за тілом», підтримувалося значним практичним досвідом проведення спортивних змагань та практикою підготовки спортсменів до виступів у них у древніх Греції та Римі. Саме в той час закладався фундамент фізичної культури сучасної цивілізації як обов'язкової складової культури кожної людини. Практика занять фізичними вправами в гімназіях і палестрах та досвід проведення великих спортивних змагань підтримувалися відповідною релігією, ідеологією, теоретичними досягненнями, певними церемоніями. Як важливий елемент буття і культури сформувався «змагальний принцип» – агоністика, що реалізувався у всіх сферах життя людини (праця, наука, мистецтво, спорт). Саме агоністичний принцип, поширений стародавніми греками, а згодом запозичений і римлянами, підтримує життєстійкість, конкурентоспроможність, поступальний рух і розвиток європейської, а загалом і світової цивілізації [1, 7]. В рамках цієї традиції фізична культура на кожному новому етапі розвитку суспільства виходить з наявності біологічного, фізіологічного чи іншого природного матеріалу в соціально-психологічних контекстах. Тому з давніх часів фізична культура і фізичне виховання подаються як базова антропологічна константа освіти.

В античній традиції тілесність людини була тісно пов'язана з ідеалами калокагатії. Процес виховання мав максимально забезпечити гармонійний розвиток кожної особистості. Реалізація соціальних і вищих духовних потреб людини, відповідно, повинна була бути пов'язана з досконалим фізичним розвитком, що, у свою чергу, є основою для формування свідомого ставлення особистості до власної тілесності. Найкраще ставлення сучасників до ідеалів калокагатії висловив один з «семи мудреців» того часу – Солон, який закликав у своєму повчанні зберігати калокагатію «вірніше клятви». В цілому, в античних освіті та вихованні на той час орієнтиром стає платонівська тріада: музика, філософія, гімнастика, які розглядаються як фундаментальні елементи, що стосуються всіх аспектів існування людини. Ідеали калокагатії у взаємозв'язку з принципом агоністики активували інтерес давньогрецького соціуму до можливостей фізичного розвитку і змагальної діяльності, участі у спортивних змаганнях за встановленими правилами.

У контексті розвитку освіти в історичному ракурсі початок відновлення і реалізації ідеалів всебічного гар-

монійного розвитку пов'язаний з діяльністю засновника Берлінського університету Вільгельма Гумбольдта. Саме заснована ним у XVIII ст. доктрина вищої школи та відповідний їй конструкт (класичного університету) стали фундаментом вищої освіти сучасності. Інституційне повернення до ідеалів калокагатії було на той час істотним кроком вперед від постулатів християнського середньовіччя й одночасно істотним поштовхом для розвитку природничих і гуманітарних наук. У галузі фізичного виховання і спорту зазначені ідеали були підхоплені П'єром де Кубертеном, який, незважаючи на захопленість спортом, вважав, що цінність спортивних змагань та Олімпійських ігор виявляється у всебічному і гармонійному розвитку людини у душі гуманізму. Варто зазначити, що, на жаль, пізнавальні та виховні зусилля сучасної освіти зосереджені на реалізації короточасних «інтересів» (приватних побажань) і окремих здібностей учня, що апріорі ведуть до однобічного розвитку особистості [3, 4].

Особливим питанням, яке, на нашу думку, вимагає системного дослідження і вирішення в контексті загальної освіти, є наявність ідеалів у сучасному виховному процесі. Ми вважаємо, що «ідеал» – це одна з вищих форм абстрактного мислення, що існує, насамперед, в уяві. «Цінності» мають відношення до реального мислення, реального стану речей, оскільки неможливо цінувати те, чого поки що не існує. Більшість авторитетних фахівців з олімпійської освіти, а саме С. Бубка, М. Булатова, В. Столяров, В. Платонов, у своїх працях згадують «олімпійські ідеали» як те, що апріорі притаманне олімпійській освіті. Разом з цим, досить часто вживають термін «цінності» як щось рівноцінне «ідеалам». Тенденція заміщення «ідеалів» цінностями спостерігається і в зарубіжних джерелах [8, 10, 11, 14–17]. Тому дуже важливо визначитися з використанням дефініції і потенціалу цих понять в освітньому полі та фізичному вихованні зокрема.

Треба визнати, що ідеали як базові суспільні орієнтири з плином часу в загальних рисах цивілізаційного руху мають тенденцію трансформуватися в цінності. Наприклад, ідеал краси гармонійно розвиненого людського тіла, до якого прагнули за часів античності, в суспільстві споживання поступово нівелюється до значення «товарного вигляду».

У цьому контексті вкрай важливо визначити відмінності між «ідеалами» і «цінностями». Ідеали – це горизонтні й навіть загоризонтні орієнтири, що визначають розвиток і шляхи еволюції та коеволюції нашого виду. Вони акумулюють творчий потенціал людини і велич його духу. Цінності – це оціночні критерії, властиві окремій людині, групі осіб, соціуму. Тобто це критерії успішності, самореалізації, соціального благополуччя, які, за певних умов, мають тенденцію реалізовуватися людиною або суспільством. Ідеали несуть потенціал, нові перспективи та орієнтири для суспільства і нашого біологічного виду, тому вони первинні відносно цінностей. Після закінчення своєї історичної функції ідеали можуть втрачати своє значення як універсального орієнтира

суспільного або особистісного розвитку та, в деяких випадках, трансформуватися в цінності. Подальша їх реанімація безперспективна, як і будь-яка спроба повторити минуле ще раз. Але виникає питання – чи вичерпана у виховних контекстах місія ідеалів калокагатії? Наскільки реалізований людством закладений в цих ідеалах потенціал? Якщо Гумбольдт, Кубертен, Торндайк і багато інших видатних мислителів на певному етапі розвитку суспільства поверталися до цих освітніх орієнтирів, то можна припустити, що їх потенціал до сьогодні не вичерпаний.

Суспільство, орієнтоване на цінності, використовує прагматичний потенціал людства, суспільство, орієнтоване на ідеали, апелює до «феноменального» абстрактного мислення людини. Перше спрямоване на оптимізацію повсякденного життя і вже наявних життєвих ресурсів, друге – на роботу перспективних орієнтирів (конструктив, дій, протидій). Доповнюючи один одного, збагачуючи та підштовхуючи, ідеали і цінності сублімуються у майбутнє людства. Неминуче, що вони можуть співіснувати одночасно. При цьому, на якомусь часовому відрізку, буде проявлятися переважання то цінностей, то ідеалів. Циклічність і взаємозв'язок цих явищ психіки людини і «свідомості» соціуму вимагають окремого дослідження, однак можна припустити, що трансформація ідеалів у цінності відбувається не тільки в суспільстві, а й в окремій людині протягом її життєвого циклу.

Повертаючись до реалій сучасного світу, потрібно визнати, що суспільство «споживання», безумовно, віддає перевагу предметним, а не суб'єктивним цінностям, формуючи пасивну позицію людини-споживача. Ці цінності можуть бути матеріальними, соціальними (демократія, гендерна рівність тощо), духовними (релігійні), мати інтегральний характер, але у перспективному сприйнятті сучасної людини вони займають саме це місце. У той самий час, ніша ідеалів заповнюється, на жаль, сурогатними культурами – збагачення, споживання (у цьому контексті первинні моральні ідеали олімпізму гармонійно розвиненої людини мають тенденцію нівелюватися до стану «шоу-азарту» публіки і «товарного вигляду» тіла).

Дискусія. В античні часи олімпійські ідеали природно концентрувалися навколо змагань, тобто спортивної боротьби. Тією чи іншою мірою всі вони були пов'язані зі змагальною діяльністю та поведінкою людини в процесі цієї діяльності, наприклад:

- почесна і бажана важка перемога;
- випадкова чи легка перемога не приносить морального задоволення;
- атлет завжди повинен пам'ятати, завдяки чийим зусиллям він став переможцем;
- слова подяки тренеру – ознака хорошого тону;
- не потрібно загострювати увагу на негативних моментах змагань;
- необхідна гармонія фізичної сили і порядності;
- прагнення нагороди нерідко перевершує порядність;

- жага слави не має змусити звернути з прямого шляху.

Ці постулати, сформовані давньогрецьким поетом Піндаром [5], стали базовим алгоритмом, який веде до чесного суперництва (причому у всіх сферах суспільного життя). І все ж ми повинні зауважити, що насправді це ще не ідеали. Це кодекс настанов, можливо, навіть побажань. Але ці постулати стосуються ідеалізованого образу і, що для нас важливо, процесу формування цього образу, хоча сам він як ідеал античної людини ще не сформований.

Новий етап олімпійської історії (відродження Олімпійських ігор) безумовно можна назвати «кубертенівським». На сучасному етапі розвитку суспільства в нових соціально-політичних контекстах виник запит у реформуванні системи виховання й освіти, використовуючи прагнення людини до змагальної діяльності з акцентом на фізичний розвиток підростаючих поколінь [2, 3, 6–8, 10].

У цілому концепція П. Кубертена близька до розуміння концепції місця і мети педагогіки в суспільстві, раніше запропонованої В. Гумбольдтом. Обидва в своїх побудовах апелювали до необхідності формування гармонійно і всебічно розвиненої особистості. Ця ідея і поклати початок таким цінним загальноцивілізаційним конструктам, як «класичний університет» і «Олімпійські ігри». Слід зазначити, що фізична складова особистості людини є одним з основних елементів нашого самовдосконалення (процес розвитку фізичних можливостей). У контексті «ідеального» підходу всі кубертенівські олімпійські принципи (сприяння гармонійному і всебічному розвитку особистості, принцип аматорства, етичний кодекс спорту, зміцнення миру і встановлення міжнародного взаєморозуміння) є наслідком саме першого постулату.

В інтерпретації «Кубертенівського олімпізму» Г. Ленк розглядає олімпійський ідеал як філософію реалізації олімпізму в особистості, де викладається цілісна антропологічна концепція «ідеального олімпійця», що спирається на розуміння людини як творчої, тієї, що здобуває («homo creator» і «homo performer») [12, 13]. У його розумінні «людина – це не тільки активна істота, тобто істота, свідомо орієнтована на певні цілі, а в ще більшому ступені істота, яка прагне досягти їх краще і краще за допомогою своєї активності».

Заслугує на увагу трактування концепції П. Кубертена, запропоноване М. Булатовою та В. Платоновим [2], які розкрили антропогенний характер кубертенівських принципів з акцентом на закладені в них філософські, вітальні, соціальні та педагогічні підтексти. У цьому ракурсі простежено глибокий взаємозв'язок олімпізму кубертенівського періоду з руховими практиками та історично сформованими світоглядними підходами (духовними практиками) незахідного світу.

Новітній період історії олімпізму характеризується певною амбівалентністю в своєму тиражованому ЗМІ сприйнятті. Ця двоїстість полягає у спробі зберегти образ чесного спортивного дійства (абсолютно незалеж-

ного від меркантильних впливів) з професіоналізмом гравців, суддів, тренерів, менеджерів, брокерів, які мають право отримати фінансову винагороду (компенсацію, вигоду) за свою роботу. В цьому ракурсі олімпійські ідеали почали стрімко трансформуватися в цінності і продовжують використовуватися як реклама, як безпрограшний маркетинговий хід. Проте це не означає, що в педагогічній площині є обов'язковим перехід до «ціннісного» розуміння олімпізму. Потрібно зауважити, що ідеал, майже завжди, відрізняється від практики саме тому, що він покликаний змінити свідомість, а потім і існуючу практику на краще. Феномен олімпійського спорту настільки значущий для сучасного світу, його драматургія настільки приваблива, що олімпійські ідеали продовжують впливати на підростаюче покоління та на уми більш дорослих, незважаючи на переважання ціннісного підходу в нашому суспільстві споживання.

На наш погляд, ідеал не може бути принципом (як у П. Кубертена), оскільки знаходиться вище в структурній ієрархії, хоча і будується на принципах, іноді навіть породжуючи їх. Втім, принцип або принципи тимчасово можуть займати місце ідеалу. Принципи задають напрям олімпійського руху, а не його універсальну мету, яка закріплюється та унаочнюється ідеалом. Олімпійський ідеал відрізняється від суспільного ідеалу, бо він має трансісторичну складову і загальноцивілізаційне значення. Зовнішня й внутрішня логіка олімпійського руху задаються ідеалом людини, що сформувався у рамках культури доби Модерну. Ідеал, апіорі, також не може бути філософією, хоча і може висловлюватися через певні філософські побудови. Це образ, часто збірний і лише іноді конкретний.

Ми припускаємо, що ідеал олімпізму – це абстрактний образ людини: сильної, здорової, впевненої в собі, всебічно розвиненої, здатної перманентно боротися за своє самоствердження і самовдосконалення (а отже, знаходиться в процесі саморозвитку), вміє в чесному протистоянні проявляти благородство і впевнено йти від перемоги до перемоги. На нашу думку, ці перемоги обов'язково виражаються в нагородах і рекордах, а можуть символізувати перемогу над собою, своїми вадами (особливо важливо таке розуміння у віковому аспекті). Це ідеал людини, яка всебічно гармонійно розвивається в перманентно активній фазі. Такий ідеал прийнятний як для подальшого розвитку суспільства, так і для нашого біологічного виду, і для окремої людини. Реальній людині обов'язково ототожнювати себе з ідеалом, досить мати цей ідеал як приклад або як орієнтир для формування своєї життєвої позиції і час від часу активувати його. Орієнтир самовдосконалення та пов'язаний з ним процес «поліпшення природи» людини виходять за рамки тільки власне самого олімпізму, але зате дозволяють нівелювати частину негативних процесів комерціалізації сучасних Олімпійських ігор у суспільній свідомості людини. Таким чином, ідеал як збірний образ людини прийдешнього знаходить своє місце

в еволюційному потенціалі нашого виду і може бути виражений як виховний орієнтир у педагогіці. У той самий час слід зауважити, що сублімація такого способу ідеалу і його сприйняття в свідомості людини досить індивідуальні і суб'єктивні. Це сприйняття, навіть в особистісному варіанті, може і не мати чітко визначених кордонів, що, втім, властиво більшості ідеалів, на відміну від цінностей.

У середовищі професійного спорту вищих досягнень (тренери, менеджери, функціонери), структурних ланках спортивних федерацій та олімпійських комітетів, можливо, буде переважати вплив ціннісного підходу. У суспільному сприйнятті (частково формованому ЗМІ) і, особливо, у педагогічній площині олімпійської освіти більш доречно апелювати до ідеалів. Дефіцит ідеалів, підміна їх ціннісними й «споживчими» культурами в освітній сфері

посилює ризики можливого, в перспективі, переходу від *homo creator* до цілком реального *homo economicus*, а отже, і до колапсу в розвитку людства.

Висновки:

1. Олімпійський ідеал та цінності (які утворюють його недоторканне осердя) мають універсальне культурне і педагогічне значення, мобілізуючи людину на самоперевершення, спонукаючи не зупинятися на досягнутому.

2. У педагогічному контексті олімпійської освіти «ідеал» або «ідеали» є основою гуманістичної виховної традиції.

3. Історія олімпійського руху унаочнює ідеал і цінності олімпізму як складного соціокультурного та спортивного феномену.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

Література

1. Булатова М, Бубка С. Культурное наследие Древней Греции и Олимпийские игры [The cultural heritage of Ancient Greece and the Olympic Games]. Киев: Олимпийская лит.; 2012. 408 с.
2. Булатова М, Платонов В. Олимпизм и олимпийское образование: история, современность, будущее [Olympism and the Olympic education: history, modernity, future]. Наука в олимпийском спорте. 2018; 4:4-27. DOI: 10.32652/olympic2018.4_1
3. Вржесневський І, Зоз О, Янішевський Ю. Олімпійська освіта і фізичне виховання: креативний потенціал взаємодії [Olympic education and physical education: the creative potential of interaction]. Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. Київ: Національний авіаційний університет. 2020. 1 (16): 23-29.
4. Кубертен П. де. Олімпійські мемуари [The Olympic memoirs]. Київ: Олімпійська література. 1997. 180 с.
5. Пиндар Вакхилид. Оды. Фрагменти [Bacchilides. Odes. Fragments.]. Москва: Наука. 1980. 503 с.
6. Поликарпова ГМ. Олимпийское образование и воспитание как предмет педагогического исследования [The Olympic education and education as the subject of pedagogical study] [диссертация]. Великий Новгород. 2003. 525 с.
7. Столяров ВИ. Философия спорта и телесности человека: Монография. В 2 кн. Москва: Издательство «Университетская книга». 2011. Кн. 1. Введение в мир философии спорта и телесности человека. 766 с.
8. Amour K, Dagkas S. Olympism and education: a critical review. Educational Review. 2012; 64(3):261-4.
9. Binder DL. Olympic values education: evolution of a pedagogy. Educational Review. 2012; 64(3):275-302.
10. Georgiadis K. The Implementation of Olympic Education Programs at World Level. Procedia Social and Behavioral Sciences; 2010. 41:6711-6718.
11. Kellis I. Presentation of a cultural activity of Olympic education program. In: IOA, editor. Report on the IOA's Special Sessions and Seminars; 2000; Athens: Eptalofos S.A.; 2001. 513-6.
12. Lenk H. The essence of Olympic man: Toward an Olympic philosophy and anthropology. Physical Education. 1984. 9-15.
13. Lenk H. Towards a Philosophical Anthropology of the Olympic Athletes and/as the Achieving Being. IOA. Report of the 22nd Session. Lausanne, 1985. 163-177.
14. Lipiec, J. Filozofia olimpizmu (The Philosophy of Olympism). Warsaw: Polskie Wydawnictwo Sportowe Sprint; 1999.
15. Makris A, Georgiadis K. Athens 2004: Olympic education in Greece during the Athens 2004 Olympic Games. Olympic education: an international review. New York: Taylor & Francis. 2017: 47-59.
16. Naul R, Binder D, Rychtecky A, Culpan I, editors. Olympic education: on international sport and education. Olympizm, Olympic education and learning legacies. Newcastle upon Tyne: Cambridge scholars Publishing. 2-13.
17. Pena EF, Ramago N, Cerezueta B, Gila GMP. Spain: Olympic education in Spain as a multi-facet enterprise. Olympic education: an international review. New York: Taylor & Francis. 2017: 265-80.

Автор для кореспонденції:

Вржесневський Іван Іванович — канд. наук з фіз. вих. та спорту, доц, кафедра фізичного виховання та спортивної підготовки, Національний авіаційний університет
ORCID: 0000-0002-6352-8262
vrzhesnevskiy@gmail.com
wrzhesn@gmail.com

Corresponding author:

Vrzhesnevskiy Ivan — PhD in physical education and sports, assistant professor, Department of Physical Education and Sports Training, National Aviation University
ORCID: 0000-0002-6352-8262
vrzhesnevskiy@gmail.com
wrzhesn@gmail.com

Надійшла 22.01.2021